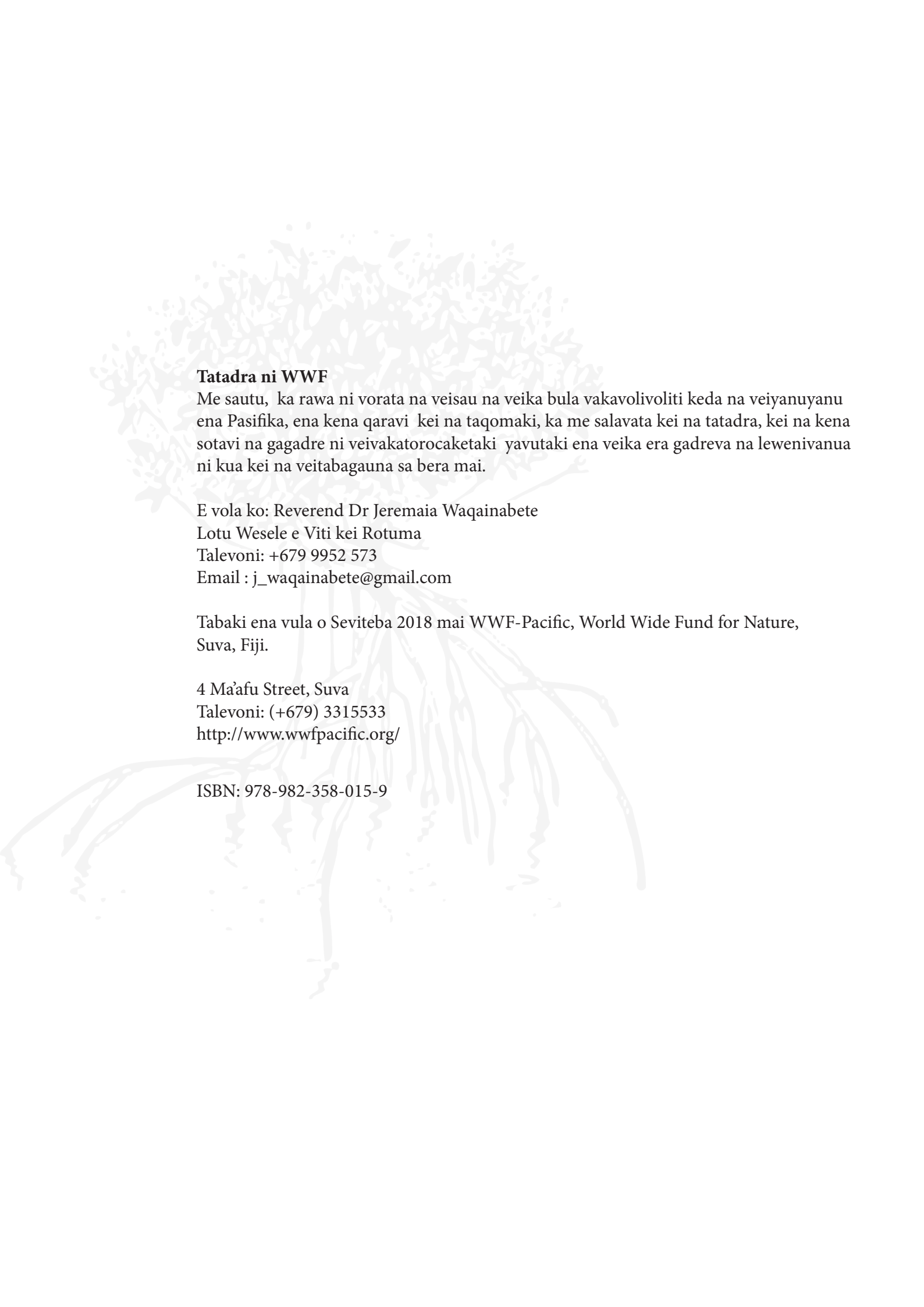

Vakarisitotaki ni Veikabula e
tu Wavoliti Keda

*Na Taqomaki ni
noda Vuravura ena
kena vakayagataki
na rai Vakacioloji*

Tatadra ni WWF

Me sautu, ka rawa ni vorata na veisau na veika bula vakavolivoliti keda na veiyanuyanu ena Pasifika, ena kena qaravi kei na taqomaki, ka me salavata kei na tatadra, kei na kena sotavi na gagadre ni veivakatorocaketaki yavutaki ena veika era gadreva na lewenivanua ni kua kei na veitabagauna sa bera mai.

E vola ko: Reverend Dr Jeremaia Waqainabete

Lotu Wesele e Viti kei Rotuma

Talevoni: +679 9952 573

Email : j_waqainabete@gmail.com

Tabaki ena vula o Seviteba 2018 mai WWF-Pacific, World Wide Fund for Nature, Suva, Fiji.

4 Ma'afu Street, Suva

Talevoni: (+679) 3315533

<http://www.wwfpacific.org/>

ISBN: 978-982-358-015-9

Na Lewe ni iVola

Ai Kau

Nai Matai ni Vola: ***Na Draki Veisau kei na Rusa ni Vuravura***

Nai Karua ni Vola: ***Na Veiwekani Kei Na Bula Veisemati Ni Veika Bula Kece***

Nai Katolu ni Vola: ***Eda A Buli Veiucui Kei Na Kalou***

Nai Ka Va ni Vola: ***Nai Valavala Ca***

Nai Ka Lima ni Vola: ***Na Wiliki Vou Ni Vola Tabu Ena Veivakabulai Ni Kalou Ena Bula I Karisito***

Nai Ka Ono ni Vola: ***Na So-Kalou Ena Noda Bula Ena Veisiga***

Nai Ka Vitu ni Vola : ***Na Vavakoso Lotu, A Yago iKarisito, Na Matanitu Ni Kalou***

Nai Ka Walu ni Vola: ***Na Cioloji Ni Veiciqomi, Veirogoci Kei Na Veidokai***

Nai Ka Ciwa ni Vola: ***Na Bula Taucoko Sa So-Kalou Se Qaravi Kalou***

Nai Katini No Vola: ***Na Bula Ni Dauniyau Va-Karisito E Viti Edaidai***

Ai Kau

Ni bula vinaka saka na noda ko ni na wilika na ilavelave ni vola veisoliyaki oqo. Sa vakarautaki saka na ilavelave ni wili vola oqo me rawa ni vukei keda e na kena wiliki vou tale na iVola Tabu ka vakabauti ni rawa ni na vukea ka vakarabailevutaka na noda kila na vosa ni Kalou ena rarama ni kena raici ka ciqomi na loma ni Kalou ena vukui vuravura raraba kei na veika kecega sa tu kina.

Au kerea na noda veiciqomi me vaka ni na vakayavalata sara eso na yavu ka da sa dau okata tu me sega ni na yavalati rawa ena kena wiliki ka kilai na iVola Tabu ena vukuni veivakavuvuli kei na cioloji sa vaka me sa mai mau dei tu ena loma ni noda lotu. Ia sa ka bibi meda kila ni vosa ni Kalou sa dodonu sara me vosa tiko vei keda ena veiveigauna duidui eda curuma kei na draki ni veika e tara tiko na noda bula kei na noda vuravura.

Ena rawa ni vakayadrati keda talega na tikina oqo meda vakataroga se tu tale beka ga na sala e so ka rawa vua na Kalou me vosa kina vei ira na vo ni veika buli? Oqori eda na sega ni kila ka ni kila duadua ga na Kalou.

Ena rarama ni tikina oqori eda sa vakamasuti kina meda taura vakamalua na veivola wiliki oqo ka ni na sega ni vauca me tudei ka tawa yavalati rawa na vosa ni Kalou sei vola Tabu ia sa na vakasaqara sara vakamatua na ibalebale ni vosa ni Kalou (Vola Tabu) me vaka e vosa kina me qarava se sotava na veika raraba ka baleti vuravura kei na veika bula kecega. Ai matai ni tikina me bole keda tiko ena ikalawa oqo sai koya na noda vakacagicagitaka se luvata vakamalua na vakasama ni sa ulu ni veika kecega na tamata ka raici keda ena rarama ni yaloyalo levu ni veibuli kei nai naki va-Kalou.

Na rai, ni sa ulu ni ka bula kecega na tamata sa titobu sara na wakana ena noda bula na tamata. Oqo na itovo ni rai kei na vakasama sa lewa vakabalavu sara tu mai na noda itovo ni rai kei na vakadewa iVola Tabu na tamata, ka sa dau vaka me tovolea me raica tikoga na veika e na yaga ka uasivi vua na tamata ena nona veiwekani kei na nona vuravura na Kalou.

Na rai oqo sa vakavuna na draki ni noda veibeci na tamata ki na veika buli tale eso ka sa vakauqeta na noda vakasabusabu ka vakaveitaliataka na vuravura kei na veika wapoliti keda. Sa nuitaki ni da na wilika tiko na vei lavelave ni vola oqo ena vakasama kei na rai oqo ni oi keda na tamata eda sa tiki ni nona veibuli na Kalou ena ituvatuva levu ni vuravura kei na veika bula. Ena rai oqo eda na vakatekivu me da susuga na draki ni veiciqomi kei na veidokai kina veika kecega me vaka ni da sa na qai raici keda ena loma ni nona ituvatuva levu na Kalou.

Na ivola lavelave ni wivilola oqo e nuitaki ni na vukei keda meda lako tani mai na qiqo ni vakabauta ka da dau sogoti keda voli kina na tamata ka dau vakavuna na noda beca se raica sobu kina na veika era tu wapoliti keda me ra lolovira se tawa yaga sara vua na Kalou. Na rai ena wiliki vou tale ni vosa ni Kalou (Vola Tabu) e na bole keda meda tovolea meda raica ka vulica na vosa ni Kalou ka baleti vuravura kei na veika kece sara e tu kina. A kenai balebale oqori ni da na toso vakatikitiki mai na itovo ni noda wili Vola Tabu ka da vakasaqara tikoga kina na loma se lewa ni Kalou ena vukuni tamata; na rai vou oqo eda na vakatekivu meda vakadeuca na vosa ni Kalou me baleta kece sara na veika bula kecega (*A holistic approach in understanding the Word of God for all creation*).

Sa balavu sara na gauna sa vaka me vesuki keda tu na tamata na vakasama ni da a buli ga na tamata me da ulu ni veika buli kecega ka sa tu ga vei keda na lewa ni ka kecega me vaka e cavuta nai Vola Tabu, ia sa dodonu me da vakadeuca tale mada nai balebale ni kena cavuti tiko vei keda na I tutu dokai oqori. Ena gadrevi me da vocia ka sereka sara na vakasama oqo ka ni vuqa sara na veika bibi e koto kina. Sa nuitaki ni na rawa ni vukei keda na imatai vola lavelave oqo meda kila kina eso na tikina bibi oqo.

NA DRAKI VEISAU KEI NA RUSA NI VURAVURA

Na draki veisau (*climate change*) ka sa tara tiko edaidai na noda vuravura sa vu mai na noda bula vakasabusabu na tamata ena noda vakayagataka nai solisoli se ilesilesi va-Kalou me da lewa na veika bula kecega e vuravura.

Edau kilai ena vosa '*anthropogenic*' na leqa sa tara tiko na noda vuravura ena tubu ni yalayala ni waitui mai katakata sivia ni maliwa lala ka vu mai na noda benuca vakayauyau na maliwa lala ena kasi gaga mai na veimisisni eso eda sa vakayagataka voli na tamata me vukea na na noda buli yaya kei na noda veitosoyaki.

Na kasi gaga (*carbon dioxide*) kei na kena tale eso era salavata mai era sa ciri voli e maliwa lala ka sa berabera na nodra qaqi se vakayagataka mai na veikau ni sa tubu sivia tale tikoga na noda musu kau na tamata e vuravura.

E kainaki ni musu kau sa vakayacori tiko e vuravura edaidai e rauta ni 80,000 na eka e musuki ena dua na siga ka vakatalega kina ni rauta e 150 na veimataqali ka bula era vakawabokotaki tiko ena veisiga me na tautauvata ko ya ni 50,000 veimataqali ka bula era vakarusai ena dua na yabaki.

Na kasi gaga (*carbon footprint*) e ceburaka tiko kina maliwa lala e dua na vuvale mai Amerika walega e rauta ni 50 na tani ena dua na yabaki. Meda vakasamataka na levu ni kasi gaga e benuca tiko kina na maliwa lala na veivuvale kece e vuravura. Na levu ni kasi gaga oqori e curuma yani na maliwa lala ka sa laki vakamamaretaka nai ubi ni maliwa lala ka kilai ena yaca vakaperetania na '*ozone layer*'. Nai ubi ni maliwa lala oqo e dau sivitaka na rarama kei na katakata ni matanisiga me veirauti kei na veika bula e vuravura, ia na noda benuca sivia na maliwa lala ena kasi gaga e vuqa ka vu mai na noda buli yaya sivia kei na veilakoyaki ena misini ni veilakoyaki kei na so tale, sa vakavuna me botea mai na vuravura na katakata oqo ka mai kenai kuri ni sa sivia tiko e maliwa lala na vei kasi gaga (*greenhouse gases*) sa vesuka talega na vei kasi oqori na katakata me lutu lesu tiko mai ki vuravura ka sa vakatubura sara na katakata ena maliwa lala kei na waitui ena ka edau kilai ena vosa vakaperetania na '*global warming*'.

Na '*global warming*' oqo sa veisautaka na draki ni noda vuravura ka sa basika kina na waicala ni waicevata ena mua ni vuravura e rua na Vualiku (*North Pole*) kei na Ceva (*South Pole*) ka sa vakatubura kina nai yalayala ni waitui ena veivanua lolovira kei vuravura ka ra vatavatairalagotaka tiko na kila ka ena veika vakaoqo, ni na lutu dromu eso na veivanua lolovira me vakataki Kilipati, Maldives, bucabuca mai Bangladesh, veivanuynu eso ena wasa Pasifika ena loma ni vasagavulu na yabaki mai oqo ke sega ni veisau na noda ivakarau ni bula na tamata.

Na veisau e namaki vei keda na tamata sa gadrevi me dua na veisau ka vakavoui sara ga kina na yavutu ni noda vakasama kei na bula meda rai ena rai vou ka koto kina na kauwai dina ni gadrevi na veisau me rawa ni rawati na bula taucoko vakaibalebale ka vakabasikataki kina nai balebale titobu keri nai naki ni noda bula na tamata ena rarama ni lewa ni Kalou.

Sai koya oqo na yavu sa vakotori kina nai ka tinikarua ni yavutu ni noda navunavuci ni Lako Yani Vou na lotu Wesele e Viti ka sa salavata sara kei na yavu ni noda vakabauta va-Karisito ena noda kacivi ka lesi na kawa tamata meda wereca, vakatawana ka lewa na vuravura kei na veika bula kece sara ena rarama ni veituberi kei na veiceguvi ni noda Kalou.

Ena rarama ni veika oqo sa tovolei meda vakadeuca kina na veiyatu vakasama era na veimuri tiko yani ena ivola veisoliyaki (*tracts*) sa vakarautaki oqo me rawa ni da raica na cioloji ni nona vakatakilai se vosa vei keda

na noda Kalou ena draki ni gauna eda sa lako curuma sara tikoga oqo.

Sa nuitaki saka ni da na vakasaqara matua na cakacaka ni nona tovolea me vakatakilai koya tiko na Kalou vakatakikoya ena draki ni gauna kei na veika sa tarai keda ena gauna edaidai. Ni da vakasamataka na dina ni draki veisau sa tarai keda tiko ni sa vuna ga koi keda na tamata, sa dodonu meda vakasaqara se cava na kena iwali e rawa ni da vakaitavi kina me vaka ni sa laki kedra wale nai samu ni dawa na veika bula kei na vuravura ena lewa ca, kokokoco kei na nanumi koya vakaikoya ni bula ni tamata.

Sa vakarautaki na ivola veikauiyaki oqo me bolei keda na tamata vakabulai se tamata lotu ni sa kacivi na noda bula meda kauta mai na matanitu ni Kalou ki vuravura, sa dodonu kina meda vakatakila na bula vou oqo ka sa kacivi keda tiko meda kalawa tani mai na bula vakayalo ka lotu tikoga ena loma ni vale ni lotu ni sa dodonu sara me sa matanataki na vakabauta kei na bula vakayalo ena noda bula veiwekani, veilomani kei ira na tamata kecega kei na veika bula kecega ena draki ni bula vou ni veidokai kei na veiciqomi ka da raici ira kina na veika kecega ni tautavata na keda bibi ena iserau tabu ni Kalou.

E vakasama vakacioloji dredre oqo me vaka ni sa cici balavu tu mai ena noda vakabauta kei na bula ni da sa uasivi ka cecere duadua ga na tamata ka ra soli na veika kecega era tu wavoliti me tokona na noda taucoko kei na vinaka.

Nai kalawa eda na taura ena wiliki vou tale ni Vola Tabu sa na kauti keda tani mai na rai oqori ka na rawa votivoti sara vei ira eso na wekada ia au sa nuitaka ni da na vakauqeti meda kila ni sa tiki ga ni nona ituvatuva rabailevu na Kalou ka da bibi kece kina na veika buli ni da a buli ga me da veiwekani ka veisoli ena bula veisemati va-Kalou ka soli vei keda.

De na yaga me da kila, na cavuka ni dua na ka buli mai na sinucodo ni noda veisolisoli kei na veiwekani na veika bula sa na tara kece na noda bula veisemati ka na yaco me tarabe na noda veisoli ka na vakatubura na leqa kei na veilecayaki ki vei ira eso tale na veika buli ena loma ni sinucodo ni veiwekani ni veika bula (ecosystem).

Taro kei na veiulutaga e rawa ni da veivosakitaka

1. *Ko sa bau vakila tiko li na draki veisau ena veisau eda vakila ena draki kei na ituvaki ni wasawasa kei na dela ni vanua?*
2. *E rawa li ni ko kila, se vosa tiko vakacava vei keda na Kalou ena veika sa tarai keda tiko?*
3. *E rawa beka ni ko vakaveiwekanitaka na leqa ni draki veisau kei na ivalavala ca se talaidredre ni tamata?*

NA VEIWEKANI KEI NA BULA VEISEMATI NI VEIKA BULA KECE

Na veibuli me vaka e dusia vei keda nai Vola Tabu e tukuna na veiwekani titobu ni veika buli kecega ka okati kina na tamata. Na dina oqo e dusia ni sega ni rawa ni bula taudua ga vakaira na veika bula, ka ni dodonu me rokova ka ciqoma na noda bula veisemati me rawati kina na taucoko ni veika buli yadua kei na vuravura taucoko.

“A nei Jiova ko vuravura kei na veika kecega sa sinai kina”; na vosa ni dau ni Same oqo e dusia vakamatata ni a bulia na Kalou na vuravura kei na veika kece sara e tu kina. Ena rarama ni tikina oqori eda sa vakamasuti kina na tamata me da kila ka rokova ni a buli keda na Kalou na veika bula kece sara meda veiwekani, ia ena veiwekani oqori e qai buli duadua kina e muri na tamata ka duatani duadua ni tiko vei keda na tai ruaurua ni bula koya na yago ka buli mai na qele (vuravura) kei na yalo bula mai na cegu va-Kalou. Oqori na ka e da duatani kina na tamata baleta ni semati vei keda na tai ruaurua ni veika vakavuravura (qele se kuvu ni soso) kei na veika vakalomalagi ena cegu ni Kalou ka ceguvi kina na tamata me yaco me ka-bula.

E lesia talega na Kalou na veika meda kania me rawati kina na bula ka lesia talega na nodai lesilesi meda lewa, vakatawana ka wereca na vuravura kei na veika bula kecega. Meda nanuma ni cavuti na vuravura sa umani vata eke na wasawasa kei na vanua mamaca. Na ilesilesi oqori sa vakatakila na noda veiwekani na tamata kei na veika bula kecega ena vuravura.

Nai tutu ni veirogoci kei na veilomani oqori sa basika kina na draki ni bula vakacegu ni Kalou ka vakatokai na “Sabbath” se “Shalom” ka ni sa matata sara kina vakavinaka na ilesilesi se itutu ni veika buli kecega me vaka sa lewa na Kalou.

Na draki totoka oqo sa dau cavuti talega me ko Parataisi ka matata sara kina na veiwekani ni ka kecega. Ena veiwekani oqo e koto kina na noda dui kila na veika bula na noda itavi kei na itutu ena vuravura ka da veisemati ka veivotai se veisoli bula vakaikeda me rawa ni rawati kina na taucoko ni bula vakaibalebale.

Ena noda veiwekani oqo eda maroroya kina na noda veidokadokai kei na veika bula kecega ka da ciqoma ni da gadreva na veisemati kei na veisoli ni noda bula me rawati kina na bula vakaibalebale ki na veika bula kecega.

Me vaka ni lesilesi va-Kalou oqo sa dodonu meda qarauna na tamata meda maroroya ka talairawawa ki na ilesilesi ni da sa buli ga meda qarauna (vakatawana) ka vakasavasavataka tiko na vuravura me vaka na kenai vakatagedegede e va-Kalou. Na itavi dokai ka bibi oqori sa soli vua na tamata me vaka ni sai koya duadua ga na ka buli ka vakayagataki vua na tai ruaurua ni veika vakalomalagi se va-Kalou ena icegu bula ni Kalou ka vakakina na ka vakavuravura ena kuvu ni soso.

Sai koya oqo na yavu ka dodonu meda kila tiko na tamata ni okati meda bibi se uluni veika buli kecega baleta tiko vei keda ka vakatauataki vei keda na tamata na tiko vinaka se na tiko vakaca ni vuravura; e koto e ligada na bula kei na rusa ni vuravura.

Oqori talega na yavu sa bole ni kina na noda bula na tamata ni sa dodonu sara meda tu veidonui kei na veika e gadreva na Kalou baleti keda. Ni da maroroya rawa na tikina oqori sa na qai matata ka maucokona sara na veisemati kei na veiwekani ni veika bula kecega. Sa bole ni keda na vakasama oqo me da kila ni noda tu cala ga

na tamata sa vakavuna na cudruvi ni vuravura kei na mai veilecayaki kina na veika bula kecega. A sa mai yali na tikina bibi oqo ena gauna e cala kina na tamata ni sa yali vei keda na veiucui ni lewa vinaka kei na Kalou ena vukuni veika bula e vuravura.

Na bula veisemati oqo vakai Vola Tabu sa vakatakilai ena veisemati ni veika sa buli ena siga ono ni veibuli taumada ka dregati ena buli ni tamata kei na ilesilesi dokai e vakacolati vua me taura se vakadeitaka toka kina veiwekani kei na veisemati ni veika bula kece kei na Kalou.

Me mau na veisemati oqori sa na dodonu sara meda na vakatotomuria na na lewa ni Kalou ena vukuni noda ilesilesi na tamata ka koto ena Vakatekivu 1:26-30, ka cavuti vakamatata kina meda lewa na tamata na manumanu yava-i-va kei na kena e qasi kei na kena era vuka kei na ika kecega e lomani wasawasa.

Ena bula veisemati veiwekani va-Kalou oqo mai nai Vakatekivu, sa koto kina edua na tikina bibi ko koya ni noda kacivi na tamata meda lewa ka vakamalumalumu (subdue and dominion) e rawati ga ni koto muria na noda bula na veiucui kei na Kalou ka matalia talega ni sala muria na noda ilesilesi ni lewa va-Kalou ni keda kakana na tamata, na co kei na vuata kecega ni vanua (Vakatekivu 1:29).

Na taro meda taroga tiko edaidai;

1. *Na cava sa mai yali kina na bula veirogoci, veisemati, veiwekani, veilomani oqo?*
2. *Ena rawa beka li ni vakalesui tale mai na Parataisi ni bula veirogoci talei koya?*
3. *A cava na kena sala?*

EDA A BULI MEDA VEIUCUI KEI NA KALOU

Vakatekivu 1:26-28

Sa buli keda na Kalou meda veiucui vata kaya ka sa titobu sara na vakasama ni tikina oqo me vaka ni dusia ni tamata ka buli sa biuta se vakakotora vua na Kalou yalo kei na vakasama eso ka va-Kalou ka na dau uqeti keda me rawa ni kidava ka kila na ivakarau kei na itovo ni Kalou.

E vica ka e rawa nida raica eke;

- Ni ceguvi na tamata ena na icegu va-Kalou sa sobuta na tamata na tikini bula ni Kalou (Divine Essence); sa kenai balebale ni sa curuma ka tiko ena kuvu ni soso sa buli oqo na icegu ni Kalou ka cavuta kina na iVola Tabu ni “sa yaco me yalo bula”. Ena veiceguvi talega oqo sa sobuta ka curuma na tamata nai naki va-Kalou (Divine Intent) ka umani vata koto kei na vakanananu va-Kalou ena ilesilesi ni veika me qarava tiko na tamata.
- E veiucui kei na Kalou na tamata ena rarama ni nona galala ni vakatulewa; oqo e basika kina galala ni noda rawa ni vakatulewa tiko ena veika e yaco vei keda. A sega ni dua e nakita na Kalou me cakava na veibuli, na galala ni lomadra savasava na Kalou sa ia kina na veibuli; sa tiki ni bula talega ni Kalou talega oqori sa sobuta na tamata ena loma ni veibuli ni Kalou vua na tamata ka sa tiko kina vei keda na kaukauwa oqo me da daunilewa na veika eda gadreva ena noda bula. Oqori na vuna sa koto kina vei keda na kaukauwa ni digidigi kei na vakatulewa.
- Eda veiucui kei na Kalou ni sa Kalou ni veiwekani na noda Kalou me vaka sa kaya na iVola Tabu ni cavuta na Kalou; “tou ia tou bulia na tamata me tovo vata kei kedatou...”, na “tou” oqori sa vakatakila ni noda Kalou e veirogoci, cakacakavata ka veiwekani tiko ena veiwekani va-Kalou.
- Me veiucui kei na Kalou ena yalo ni nona kauwaitaka me ra daumaka tiko na veika buli bula kecega.
- Me veiucui kei na Kalou ena tovo ni nona bula ka kenai sulu na loloma ka raica me ra vakila kece na veika bula na lagilagi ni bula taucoko ka vakaibalebale.
- Me veiucui kei na Kalou ena noda vulica meda rai ena rai va-Kalou ka ni rabailevu ka raici kina na daumaka raraba ni veika kecega ka sega ni vakatabaki kina so ga na ka.
- Me veiucui kei na Kalou ena noda lewa vakamatau na yaga ni veika kecega kei na kedrai vakavakayagataki uasivi duadua
- Eda veiucui kei na Kalou ena kilaka. E tiki ni bula ni Kalou na vuku kei na kilaka ka rawati tiko kina na lewa matau ka maqosa.
- E tiki ni veiucui kei na Kalou na kila na veika sa bera mai, ka basika oqori ena maqosa ni noda rawa ni wilika na veika esa yaco oti kei na veika e yaco e daidai sa rawa ni vatavatailagotaki kina na veika sa bera mai.

Na veika kece oqo sa vakatakila vei keda na tamata na titobu kei na rabailevu ni veika va-Kalou ena kena tawa yalani na nona rabailevu, kaukauwa kei na kilaka ia e dua ga na ka yalani kina na tamata ka sega ni veiucui kina kei na Kalou koya ni Kalou e sega ni a buli ia na tamata sa ka e buli ga.

Ni da sa veidokai ka veiciqomi rawa na tamata ka sa luvati tani rawa nai sala ni veivakaduiduitaki sa na qai rawa ni da matanataka na maqosa ni loloma, veidokai kei na veiwekani va-Kalou kina vo ni veika bula era tu wavoliti keda.

Meda qai nanuma ni da tautauvata na veika bula kecega ka buli keda na Kalou meda marautaka na bula ogo

Na veiucui takelga oqo sa basika kina na talei ni noda ilesilesi na tamata ka rawa ga meda lewa ka vakatawana na vuravura ena noda tiko ena loma ni veiucui kei na Kalou. Ni yali na noda veiucui sa vakatalega kina na kaukauwa ni noda vakatulewa dodonu ena vuku ni veika bula kece ka wavoliti keda.

E dua tale na tikina bibi ka dau vakawaleni tuga ena noda vakadeuca na noda buli meda veiucui kei na Kalou ko ya na noda ciqoma ni sega ni veiucui ga kei na Kalou na tagane me vaka eda dau vakadei vakalevu kina ena noda wilika na Vakatekivu 2. Na Vakatekivu 1 e dusia na sa buli na tamata me veiucui kei na Kalou “na tagane kei na yalewa sa buli rau ko koya”.

Na yavu e rua vaka-iVola Tabu ka duidui voli na kena I vavakadewa oqo sa tokona sara na laveti ni tagane cecere ka kauakuwa ka sa sususga talega na yavu ni noda bula na tamata ena vuqa na veivanua e vuravura ena veivakaliuci vakaturaga ka ra biligi na marama kina daku se yatu e muri ni bula.

Na dina ni tukutuku oqori sa dodonu me na boleka tiko na noda tu na cecere ni tagane mai na yalewa ka ni da tautauvata vakaidina e na noda veiucui kei na Kalou. Sa laveti keda tani na vakasama ni veiucui kei na Kalou oqo mai na rai qiqo ka da dau raici ira sobu kina na marama; sa dodonu me dolavi keda na wilki vou ni Vola Tabu ena vakasama oqo me ra dokai ka laveti na marama ena noda veimaliwai kei na veiwekani.

Ni tikora na lomada na vakasama vou ni Vola Tabu oqo sa ra na qai lomani ka dokai na marama ka sa na sega sara ni dua na leqa levu me vaka sa vakasosataki keda tiko edaidai ka kilai ena vosa vakaperetania, na ‘*Gender Base Violence*’ ka okati kina na vakayaco-i-tovo kaukauwa vei ira na marama (ena loma ni vale kei na veivanua tale e so), na kucu kei na nodra vakasagai na gone mai vei ira na tagane.

E vakasama dredre oqo me vaka ni sa vawakana tu e lomada na tagane ni ra lolovira vei keda na marama ka ra sa dau raici sobu voli ga kina ena vuravura ni tagane. Ia sa dodonu me veisau kevaka eda via raica kena bulataki na veidokai kei na veiciqomi ena noda bula na veika bula kecega, ena sega ni rawa ni basika na veiciqomi kina veika bula raraba kerau sega tiko madaga ni veiciqomi na tagane kei na yalewa, rau a buli me veiuci kei na Kalou ka me lewa, vakatawana ka wereca na vuravura ka cavuta na Kalou ni sa vinaka sara.

Ni da sa veidokai ka veiciqomi rawa na tamata ka sa luvati tani rawa nai sala ni veivakaduiduitaki ni marama kei na turaga ena vakasama ni dua e cecere ka dua e lolovira sobu sa na qai rawa ni da matanataka na maqosa ni loloma, veidokai kei na veiwekani va-Kalou kina vo ni veika bula era tu wavoliti keda.

Ai soqoni ni vakasama oqo ena rai ni noda wilika vou tiko na iVola Tabu na kena boleka ni noda bula na tamata eda vakabauta na Kalou ka taura matua nai Vola Tabu ni sa nona vosa na Kalou

Ulutaga me veivosakitaki

1. *Meda veitalanoataka mada na veika eda vakabauta ni da veiucui kina kei na Kalou*
2. *Meda veitalanoataka mada na vakasama bibi oqo ni da tautauvata ka bibi ruarua na yalewa kei na tagane ena veibuli ni Kalou*
3. *Eda buli ena kuvu ni soso ka ceguvi ena icegu bula ni Kalou; meda veitalanoataka mada na vakasama oqo ka ni koto kina na tutu dokai e lumuta ka lesi kina na tamata mai vua na Kalou*

NA iVALAVALA CA

Na vosa oqo e na rarama ni wiliki vou ni noda iVola Tabu e sa na ciri tani vakalailai mai na kena ibalebale eda sa dau taura matua mai me vaka eda kila ni valavala ca sai koya na noda qisia eso nai valavala veicalati kei na noda bula vakaveiwekani vakaitikotiko.

Ena rarama ni tikina oqo sa dau matau sara meda raica tuga ni valavala ca na noda basu lawa me vaka nai vunau e tini kei na lawa ni matanitu se cala ena kena vakayacori eso na ivalavala tawa kilikili tale eso. Ena wiliki vou ni Vola Tabu ka da sa vakatekivu vakadeuca tiko ena I vola veikauyaki oqo e coka matua sara ni valavala ca sai koya na noda calata nai naki va-Kalou me da veiucui kaya ka veiwekani voli ena noda sa digitaka me da kakua ni vakarorogo ka talairawarawa vua na Kalou me vaka rau a vakayacora na vuda (Ivi kei Atama; Vakatekivu 3).

Oqo nai valavala ca; e dau kila na ivalavala ca ena vosa vaka Peritania na 'sin'. Na vosa oqo e dau cavuti ena veisisivi vanataki dakaititi (*archery*) ka ra dau kaila vaka na sarasara ena gauna e dau calata kina e dua na dauvana na takete. Sa ibalebale ni kena vakayagataki ena noda ivalavala ca sai koya ni da calata na takete va-Kalou ka baleti keda na tamata ena vuku ni veika eda sa raica oti (ola veisoliyaki rua) ka olona na ilesilesi vakalou ni noda veiucui ka itovo vata kei na Kalou.

Sa vuni valavala ca (gole tani mai vua na Kalou) na noda sa vakatekivu me da guilecava ni da a buli meda veiwekani tawa mudu kei na Kalou ka sa vakatekivu me vodoka na loma ni tamata na nanumi koya vakaikoya ka ni sa nanuma ni sa rawa ni tu vakaikoya me sa Kalou. Na soweri vakamalua ni loma ni tamata oqori sai tekitekivu ni nona lutu ka sa vakatekivu talega kina na kena yali vakamalua mai na itovo kei na veiucui kei na Kalou ka sa tekivu na bula ni noda nanumi keda ga vakai keda. Na draki ni noda nanumi keda vakai keda sa teteva sara na noda bula ka sa yaco me ivakarau kai tovo ni noda bula na tamata. A veika kecega eda cakava sa caka ena vakanananu me baleta duadua ga na veika me baleti keda vakai keda ka sa vakatekivu me da vakayacoitovo kaukauwa ni noda vinakata ga na veika baleti keda ka sa vakatekivu meda cala kina ena cala eso me vaka na butako, kocokoco, kei na veibutakoci.

Na ka vakaloloma ena draki vou ni bula ni valavala ca sai koya na noda tovolea me da taura matua tikoga na ilesilesi ni noda lewa na veika bula kecega ia sa davo vuni matua e lomada na noda nanumi keda vakai keda tikoga.

Oqori nai tutu eda sa lutu kina na tamata ni da sa valavala ca (lutu mai vua na Kalou) sa da na vakatekivu meda vakayagataka na veika bula wavoliti keda me ra ivakarawa ni lomada kei na noda gagadre.

Na ivakarau oqo sa susuga e lomada na tamata na noda vakaveitaliataka na veika kecega me yacova kina na lomada. Na ikalawa talega oqori sa vakasucuma na vakatuburi vakalevu ni noda benu mai na veika eda sa bulia me rawa ni bula kina.

Ena rarama ni vakasama oqo sa kauta tani na noda veiucui kei na Kalou na nodrau cala na vuda ka sa kena ibalebale ni sa luvati talega vei keda na kaukauwa kei lewa matau ni kena qarauni kei na vakayagataki ni were ni kalou ka soli vua na tamata me qarava. E vakaloloma na cala e vakayacori ni sega ni lutuki rau ga na vuda, e raragi ira na nodrau kawa ena vosa ni yalayala ni Kalou vei Ivi (Vakatekivu 3:16) ka bau drodro yani na cudru oqori kina vanua ni na tubu na wa vakavotona, ka dredre sara na rawati ni bula ni sa cavuti me na kana mai na bunu ni yadrena na tamata (Vakatekivu 3:17-18). E cavuti vakamatata sara toka ga ena iVola Tabu ni na sega ni yali na noda na vakararavi vakatabakidua na tamata kina dela ni vanua meda na bula kina.

Ni qai tau na vosa ni yalayala oqori sa luvati na isulu kei na vakasama ni itovo va-Kalou mai vua na tamata, ka sa vakatekivu me cavu ikalawa me vakasaqara ena yavu ni bula ni vakasaqara ka vakarusa me rawati kina na bula. Sa tekivu me dabe na yalo kei na vakasama nanumi koya ga vakaikoya ka sega ni kauwai ena nodra tiko vinaka na veika bula tale eso. Na yalo oqori sa tudei ena bula ni kawa tamata ena vei tabagauna kecega. Ena sega ni takali rawa vakavo ni da sa vakabulai vakavinaka ka sa vakalesuya tale vei keda na Kalou na yalona kei na nona vakasama ena veivakabulai va-Kalou ni ciqomi ka vakabauti deivaki sara na veika sa vakayacori ena kauveilati iKarisito, oqori eda na qai raica ena noda leseni ka tarava.

Ena rarama ni veika eda sa raica mai sa qai matata deivaki ni valavala ca ni tamata sa mai kabasu ka kavoro kina na vakacegegu ni Kalou ka koto kina na veirogoci, veiwekani, veilomani, veisemasemati ka a vauci vuravura tu mai na veibuli taumada. Na kavoro e kauta mai na veilecayaki kina veika kece sara ka yali kina na lawa ni bula va-Kalou ka sa vakatekivu me tubu kina na bula ni dui nanumi koya ga vakaikoya vei keda kecega na veika buli. E sega sara ni dua e galala ena kavoro ni lawatu ni bula ka sa mai basuka nai valavala ca ni tamata. Ni sa leqa voli yani na tamata sa vakatovolea kecega na veika e gadreva me yaco kina na lomana, na tamata ka lesi taumada me kania voli ga na kau kei na vuata ni vanua sa vakatekivu me vakasasa sa bau kina na manumanu yavai va. Sa kila na manumanu kei na tamata ni sa sega ni rawati na bula mai na dela ni vanua ni cudruvi me vakatubura na soni kei na co vakavotona.

Ia sa kaya tiko vei keda na yalayala ni Kalou ni na yaco tale na gauna me na koto kina na Pera kei na luveni pulumakau, sa na rawa ga oqori ni sa tu donu tale na tamata ena serau ni Kalou ka vakasulumi tale ena lewa savasava va-Kalou.

Sa dodonu saka talega meda raica ena noda vakadeuca tiko na vakasama ni wiliki vou tale ni Vola Tabu na ivakavuvuli vakalotu ka kilai ena vosa vakaperetania na 'heredity of sin' ka ni vuqa na gauna e na rawa na nida taroga na taro oqo ; au mai vauci vakacava ena cala nei Ivi kei Atama?

A kenai sau oqo; a tamata kece e qai sucu ena dakudrau na vuqa, eda sa sucu tiko ena dua na vuravura ka sa kavoro ka mavoa ena ivalavala ca, ia na vuravura cudruvi tu mai vua na Kalou, ia me vaka ni sucu dramidrami ka malumalumu na noda kilaka kei na vakasama sa vakatekivu me ciqoma na ka veiwavoliti koya ni sai koya oqo na nona vuravura.

E sega veikeda na kila ka me rawa ni da liaca kina na cala kei na kavoro sa tu kina na vuravura, eda ciqoma na tamosa kei na vusolo ni veika bula sa kena ivakarau ka da semati keda ga yani kina ka bula tatavutu tu yani ena vuravura ni valavala ca.

Na ka veivakadomobula ni tikina oqo ni da sa sega ni kila rawa tu na kavoro ni vuravura ena ivalavala ca sa qai kenai lutua tale ni sa kauta tani vakadua vei keda na tamata noda veiucui kei na Kalou na ivalavala ca kani sa vakatikora e lomada na vakasama kei na yalo ni noda tawa via veiwekani ka sa da nanumi keda ga kina vakai keda.

Na yalo ni noda nanumi keda ga vakai keda sa vakota kina na lomadrau na vuda ko Setani ni sa temaki rau me rau tagutuvi mai na veiwekani kei na Kalou ka me rau sa kalou ga koi rau; na draki ni yalo kei na vakasama oqori sa lutuki rau na vuda ka sa vakatalega kina na kena tetevi ira kece mai na nodrau kawa.

Oqori saka talega nai vakarau kei na itovo ni bula sa bula kina na tamata ena vuravura ni valavala ca eda sa bula kina. Sa yali vakadua vei keda na draki ni vakasama kei na yalo me da kidava voli kina na noda veiwekani kei ira na ka bula kecega ka ni sa vakatautaki na noda vakasama kei na vakatulewa ena veika eda na kune bula ga

kina koi keda na tamata ka sega ni kawaitaki ni mavoa kei na mosi eda sa vakavuna vei ira na veika bula tale eso.

Oqori nai tuvaki ni vuravura mavo ena ivalavala ca ni tamata ka ni sa toso cake tikoga na noda vakayagataka vakaveitalia na veika bula kei na iyau bula e vuravura ena veika eda nanuma ni vinaka ga vei keda. Ia sa vakatekivu me vakavu benu vakalevu ena vei kasi gaga ka sa vakatubura vakalevu sara na katakata ni maliwa lala ka mai tara tale na veika bula ena vuravura ka vakatubura vakalevu sara yani na veivakareirei ni noda kawaboko na veika bula ni sa sega ni veiganiti na draki veisau eda sa tekivu curuma kei na veika me da bula kina na veika bula kecega.

Na draki ni noda nanumi keda vakaikeda sa vakamatabokotaki keda mai na nodra gagadre na vo ni veika bula ka sa vaka me dei tikoga vei keda na tamata ni sai keda ga na ka bibi se ulu ni veika bula kecega. Na tikina e vakaloloma kina na rai se vakasama oqo ni da kauta vata kei keda na yalo oqo ena noda cavuta tiko vakawasoma na tamata ni da ibulibuli uasivi duadua ni Kalou koi keda na tamata ka sa vaka me solia tiko vei keda na dodonu kei na kaukauwa meda lewa ka vakayagataka kina vakaveitalia na iyaubula kei na nodra lewai na veika kecega.

Na itovo ni rai oqo e semata na noda veiwekani kece sara ena yavu ni noda veiwekani tikoga ena vuku ni veika eda na rawata ka yali tiko kina na bula va-Kalou ni noda bula ena vukudra na tani.

Na ivalavala ca e bucina e lomada na rai qiqo ni noda nanumi keda vakaikeda ka laurai ena noda vakasabusabutaka ka vakaveutaliataka na veika kecega me yaco ga kina vei keda na veika eda vinakata.

Eso na taro ena rawa ni da tarogi keda kina me rawa ni da kila kina na vanua e tu kina na lomada kei na noda bula oqo;

E vakaevei na lomaqu kei na yaloqu ena noqu vakayagataki ira na veika bula se yaubula; au bau kauwai li ena nodra bula, nodra dodonu kei na veika era vakaitavi kina ena bula veiwekani veicurumaki ni veika bula kecega e bulia na Kalou? Na noda vakayagataka na veika bula kei na yaubula wavoliti keda sa dodonu me caka ena yalomatua kei na lewa matau ka rawati oqori ni da tiko na tamata ena ivakarau ni veiucui kei na Kalou.

Taro eso me veivosakitaki:

1. *Na ivalavala ca ena rai vou oqo sai koya na noda lutu tani mai na itutu va-Kalou meda tamataka sa qai vakavuna na noda bula voli ena ivalavala tawa kilikili; veiwekita mada na vakasama oqori kei ira na nomui tokani.*
2. *Na lutu mai vua na Kalou e vu mai na noda sa vakatekivu meda nanumi keda ga vakai keda; sereka na vakasama oqo.*
3. *E rawa beka ni da raica eso nai rairai ni valavala ca ena noda vakayagataka na iyau bula eso ka wavoliti keda?*

Na Wiliki Vou ni Vola Tabu ena Veivakabulai ni Kalou ena Bula iKarisito

E dua na vakasama ka sa yavu ni noda ivakavuvuli kaukauwa na lotu va-Karisito sai koya na veivakabulai iKarisito (*Salvation of Christ*) ka sa levu sara na kenai vakadewa eda sa kila ka maroroya ena loma ni lotu va-Karisito. Na kena eda tovolea meda raica ena rarama ni noda wiliki vou tale nai Vola Tabu ena kauti keda kina Joni 3:16, ka kaya kina na noda Turaga; “Ni sa lomani ira vakaoqo na kai vuravura na Kalou ka solia kina na luvena e dua bau ga ka vakatubura me kakua ni rusa ko ira vakayadua sa vakabauti koya me ra rawata ga na bula tawa mudu”(Me raici vata kei na Same 24:1).

E vuqa na gauna edau totolo sara na noda vakasama kei na lomada me da kaya ni balebale ni tiki ni Vola Tabu sa baleta vakatabakidua na tamata, ia sa dodonu meda wiliki tale ka kila ni cavuta ko Karisito na vosa “ni sa lomani ira na kai vuravura”; ai balebale ni tikina oqo ni sega ni kai vuravura walega na tamata, ka sa solia na Kalou na bula tawa mudu vei ira kecega na kai vuravura ka tu vei ira na kaukauwa kei na kilaka va-Kalou ka rawa ni ra vakabauta.

Nai tutu ni bula druka kina ivalavala ca sa tu kina na vuravura ena vuku ni cala ni tamata sa sega ni walia rawa na tamata vakai koya me vaka ni da sa bula ena dua nai vakarau kei na itovo ni bula vou ka sa lewa ka yavutaki mai na vakasama ni kocokoco ni noda nanumi keda ga vakaikeda na tamata (*egocentrism*). Nai kalawa kece eda tovolea meda taura ena tikoga na veitikina se yasana ena basika kina na noda nanumi keda vakai keda. Oqo na vanua sa qai basika kina na ituvatuva va-Kalou me lia tamata kina na luvena ko Karisito me mai vakatakila na sala ni noda vakabula ka vakaduavatataki tale kina kei na Kalou me rawa ni vakalesui tale kina na noda veiucui kei na kalou ka na qai sobuti keda tale kina na lewa vuku, matau va-Kalou me rawa nida veiwekani vinaka ka vakayagataka kina yaubula kei na veika wavoliti keda me e gadreva na Kalou me vakayacori ena nona matanitu.

Na vosa iJisu ka kaya; “ni sa lako mai me rawa na bula, ia me rawa vakalevu sara,” e sega ni baleti ira e dua ga na mata tamata, sa baleta na veika bula kece sara ka da sa vakauqeti saka kina meda raica na vosa iJisu oqori me vukeya na noda tovolea meda raica na ‘bula rawati vakalevu’ (*abundant life*) me rairai se basika kina veika bula kecega.

Na rai vou oqo ena sega ni rawa ni basika kevaka e sa sega ni tara na noda bula na kaukauwa ni veivakabulai vakayalo iKarisito.

Na veivakabulai iKarisito sai koya na kena cokai na lomada ena loloma soli wale ni Kalou ka biuta kina na nona itikotiko dokai na Karisito ka curuma na vuravura kavoro ka cudruvi ena ivalavala savasava e dodonu me bula voli kina ena rarama ni naki ni veibuli taumada sai koya na veiucui kei na Kalou.

De na rairai yaga meu vakananumi keda tale kina valavala ca ni tamata sa cudruvi kina na veika bula kece ka vaka kina na vuravura (raica na Vakatekivu 3: na cudruvi ni gata, tamata, kei na dela ni vanua). Na tadu mai nei Jisu sa mai vakasuka na cudru ni Kalou ka sa imatai ni yavu ni nona cakacaka na nona vakamalumalumutaka na kaukauwa ni vuni ca ka sa vesuka tu na yalo ni tamata.

Ni qarava na cakacaka ni veivakabulai ko Karisito ena vukuni Kalou na tamada, e sega ni qarava kavuvuli walega me veituberi kina, sa bulataka sara ga na nona ivakavuvuli ena nona bula ka laiva kina na ivakarau ni bula va-Kalou ka dodonu meda bula kina.

Sa qai ulu ni veivakabulai oqo na nona cabora na nona bula ena kauveilatai mei soro ni valavala ca ni tamata. Na cala ni tamata ena noda lako tani mai nai tuvatuva se lewa ni Kalou sa noda ivotavota dodonu ga me da cudruvi ka totogitaki kina; ia na cudruvi oqori kei na kenai totogi sa tau vei Karisito me rawa ni vakasukai kina na veicudruvi sa lutuki vuravura tu ena vuku ni cala se valavala ca ni tamata. Ni vakalesui na cudru ni kalou koya sa vakatikori lesu kina vua na tamata na nodra veiucui kei na Kalou ka kena itekivu na veiciqomi ni Kalou sa rawati ena cabo iKarisito ka sa qai muria mai na cakacaka ni veivakasavasavataki kei na veivakataucokotaki sa rawati ena cakacaka veivakurabuitaki na Kalou na Yalo Tabu o koya sa ia tiko na veivakasavasavataki ena veigauna kecega.

Na veivakabulai sa vakayacora na noda Turaga, sa yaco ena kena veisautaki na itovo ni noda rai kei na vakasama ni sa ciqomi keda tale na Kalou ka sa namaki keda me veisau na noda itovo kei nai vakarau ni noda bula ka sana yali vakamalua na noda dau kocokoco ka nanumi keda vakaikeda voli ga. Sana vakatekivu me vakabulai talega na yaloda kei na yagoda meda vakila ka kidava na nodra bula na tani kei na veika wavoliti keda ka kauwai talega ena veika e tara tiko na nodra bula.

Na veivakabulai iKarisito sa vakayadrati keda meda kakua ni muria na lomada ia meda colata ga na noda kauveilatai ka muri Jisu; oqo sa veiwekani sara kei na vakasama ni noda soli bula ena vukudra na wekada, ka vakakina na noda lomani ira na kai noda me vaka eda sa lomani keda. Era veisola kece tu ena vakabulai ni dua na tamata na veika oqori ka sa ka bibi sara meda vakadeuca se vakelia se vaka tu e vei na draki ni yaloda kei na lomada ena noda sa kaya tiko ni da sa vakabulai; e kidava beka na nomu bula, lomamu, yalomu na nodra bula ko ira era tu wavoliti iko se ko sa saga tikoga mo rawata na bula ena sala cava ga ko rawa ni rawata kina ka sega ni kauwaitaki ira era tu wavoliti keda. Oqori na taro e dodonu meda dau tarogi keda tiko ni sa vaka meda sa kauta talega mai na vakasama ni noda nanumi keda vakaikeda ena loma ni lotu ka ni sa dui sagai keda ga.

Na tamata vakabulai dina ena kaukauwa ni veivakabulai iKarisito sa yadra ka kidava na nona bula na veika kece ka vakaveiwekanitaki vakavinaka sara ena veiyasana kecega ni bula. A vuna oqo ni sa veiwekani kei na Kalou e dua na tamata sa qai vakayadrati tale na nodrau veiucui kei na Kalou sa tiki ni nodra bula na veiwekani (*relational God*) na draki ni bula oqori sa tikora tale na bula ni tamata sa vakabulai ni da sa vakalesui tale kina veiwekani kei na veitokani kei na Kalou.

Na tamata ka sa vakabulai sa bula talega ena dua na ivakarau ni bula vou ni sa sega ni bula ena vukuna ga ia sa raica ka kila ni nona bula sa soli vua ena vukuni tuvatuva rabailevu ni Kalou me baleta na bula kei na nona matanitu na noda Kalou. Na rai vakaoqo sa na laveti keda tani sara mai na vuravura qiqo ka lailai eda bula voli kina ena ivakarau ni noda nanumi keda voli vakaikeda ka ni sa vakatekivu na noda bula meda raici keda ena rarama ni nona ituvatuva levu na Kalou.

Ni sa rawati talega nai tagede ni bula sa vakatekivu talega meda qarauni keda ena noda vakayagataka na isolisoli ni Kalou ka tu wavoliti keda. Sa na yali vakamalua mai na vakasabusabu kei na vakaveitalia ni sa yavu tiko ni noda bula na noda na vakataroga matau se sa loma dina li ni Kalou na veika eda vakayacora se da vakayagata?

Na tamata vakabulai ena rarama ni veika sa vakayacora ko Karisito sa vakayadrati na lomana kei na nona

vakasama me qarauna ka maroroya na vuravura kei na veika bula wavoliti koya baleta ni na yaco mai na gauna ena taroga vua na nona Kalou na nona a bulataka na ilesilesi va-Kalou ni vakatawa, wereca kei na lewa ena vuku ni veika bula kei na iyaubula sa soli me vakayagataka ena vuravura oqo.

Sa qai bolei keda vakaidina na tamata lotu na vakasama oqo ka ni da na tarogi vakaidina ena iwalewale ni noda dauniyautaka na isolisoli loloma ni Kalou ka ra tu wavoliti keda. Oqori kemuni na veiwekani sa biuti keda na tamata ena dua na vanua ka sa lewai keda kina na Kalou meda vakayagataka vakavuku, yalomatua, vakarauta ka vakavinaka na veika sa solia tu vei keda na Kalou ena delai vuravura kei na wasa liwa.

Sa vakatabui ena bula va-Kalou na vakasabusabu se bula ni kocokoco ka sa kenai vakaraitaki vinaka na mana ena loma ni vanua liwa ka vakavulici kina ko ira na tamata ni Kalou me ra vakayagataka ga na veika e rauti ira ka me kakua ni sivia (Lako Yani 16).

Taro me vakavure vakasama kei na veivosaki;

1. *Na veivakabulai iKarisito ena rai vou oqo e vakabulai kina na tamata me vakalesui tale kina na nona veiucui kei na Kalou; vakamacalataka na kenai balebale vei iko.*
2. *E rau veiwekani vakacava na vakabulai kei na dauniyautaki vakavinaka ni yaubula kei na vuravura?*
3. *Nai tutu vaka Vakatawa kei na daulewa vinaka na veika bula e rawati ni da sa vakabulai; vakamacalataka oqori mai na rarama ni vakasama eda taura tiko ena ulutaga oqo.*

Na So-Kalou Ena Noda Bula Ena Veisiga

Na vakasama e basika ena ulutaga sai koya na noda vakayadrati na tamata vakabulai ni noda bula taucoko eda sa so-Kalou tiko baleta ni da sa tiko vakaidina ena iserau tabu ni Kalou ena veigauna kecega.

Na so-Kalou e dua na cakacaka ka da dau vakayacora na tamata ena dua na gauna lokuci me vukea na noda vakarautaki keda ena noda veitokani kei na Kalou. Na vakasama eda tovolea meda raica oqo e bolel keda meda kila ni na qaravi Kalou, sa na vakarautaki kina noda bula na tamata vakabulai meda vulica kina ni veitokani se so-Kalou e dodonu me yaco na gauna sa ka ni veigauna kece sara ka sega ni vakagauna me vaka eda vakayacora tiko edaidai.

Ni da vakadeuca na vakasama oqo ena bolel keda tiko na tamata lotu meda laveta cake na noda bula ni veitokani kei na Kalou me sa ka ni gauna kecega ka me rawa ni yaco na gauna eda na duavata kina kei Tevita ena Same 23, ni da sana tikoga ena vale iJiova ka tawa mudu.

Na vakasama oqo sa bolel keda sara na tamata lotu me rawa ni da okata na noda bula ni da sa tikoga ena vale iJiova ena veiveigauna ni noda bula. Ai balebale ni vakasama eda via wasea tiko oqo me rawa ni yacova e dua na gauna sa rawa ni da ciqoma ni da sa tiko tawa mudu voliga ena nona iserau dokai na Kalou ka da qaravi tavi ena itavi ni veisiga e da sa so-Kalou tikoga ni da sa tiko vakaidina ena iserau ni Kalou ka tawa mudu.

Ni sa tikora rawa na noda bula na vakasama oqo sa na qai basika sara vei keda na noda qarauna na veika kecega eda cakava me kilikili ka dodonu voli vua na Kalou o koya sa vakadinadinataka tiko na veika kecega eda sa qarava tiko.

Meda lesuva madaga vakalailai na so-Kalou eda dau qarava; na so-Kalou se lotu eda dau cakava sa dau qaravi ena dua na gauna ka tovolel me raici na kena ituvatuva me vakauti keda vakavoleka vua na Kalou. Oqo era okati kina na lagalaga sere, masumasu, wiliki ni Vola Tabu kei na vakasama vakayalo me vukei keda me rawa ni yacova na Kalou ia sai naki bibi ni veiqaravi oqo me rawa ni yacovi na Kalou ka me rawa ni da tiko tawa mudu ena iserau ni Kalou.

Ena rarama ni vakasama oqo sa qai bolel kina na noda bula na tamata vakabulai se tamata lotu meda kila ni sa ulu ni takete ni noda bula sai koya na kena yacovi na tiko tawa mudu ena iserau ni Kalou. Sa kena ibalebale oqo ni noda so-Kalou kece sa vakayacori tikoga me rawa ni da rawata kina na tiko tawa mudu ena iserau ni Kalou. Ena vuku ni dina oqori sa kena ibalebale ni sa takete dina ni noda cavu ikalawa ni vakabauta sai koya na noda so-Kalou ena bula taucoko.

Na so-Kalou ena bula taucoko sai koya na noda qarava na noda itavi kei na noda bula kece sara ena nona iserau na noda Kalou; a kena ibalebale oqo ni da dau vakataroroga matua se sa kilikili tiko li kei na Kalou na veika eda sa qisia lako ena bula oqo?

Na bula ni so-Kalou oqo kemuni na veiwekani e sega ni ka ni dua na gauna lekaleka ga, sa ka ni bula taucoko ka da na qaqarauni voli kina ena veika kece eda cakava me dodonu ka savasava tiko vua na Kalou. Sa na qai balebale ni vakasama oqo na noda raica na vakayagataki ni yaubula; na musu kau, na qoli, na cakacaka ena veisiga kei na veika kece sara me sa tiki ni noda so-Kalou voli ena veisiga.

E sega ni kainaki eke me da sa ia tikoga na vakatatabu me vaka na lokomi ni qaravi Kalou e dau vakayacori ena loqi tabu ni noda so-Kalou se na vosa vakalotu eso ka sa vaka me veisamei tale tu ena cavuti ni Emeni, se *Praise the Lord* ka sa sega ni vakaibalebale tu na kena vakayagataki. Na ka e vakabibitaki eke na noda kidava ni da sa

tiko vakaidina ena iserau ni Kalou ena gauna taucoko ni bula ka da vakayagataka na vosa e rakorako, kilikili ka veidokai ena noda veivosaki ka veimaliwai ka qarava na veika kecega e da qarava ena loma vinaka kei na yalo savasava ni da sa vakadinata sara ni da sa qaravi Kalou tiko ena noda bula kece sara.

Ni da sa rawata kece na tamata vakabulai se tamata lotu na vakarau ni bula talei oqori sa na qai basika vakaidina kina na draki ni noda veirogoci, veidokai kei na veiciqomi ka na kauta dina sara mai na draki ni matanitu ni Kalou ni sa basika na noda veidokadokai vakatamata ka vakatalega kina vei keda na tamata vua na Kalou.

Ni sa rawati nai vakarau ni bula oqori sa na lutu donu ga mai na noda rokova ka doka talega na veika bula, yaubula kei na vuravura ni da sa vakatekivu meda bula tiko ena rarama ni nonai serau na Kalou.

Na ivakarau ni bula vou ni noda tiko tawa mudu ena iserau ni Kalou (so-Kalou) sa na vakayadrati keda kina ivakarau ni bula mamareqeti kei na vakayagataki vakavuku ni yaubula kei na vuravura baleta ni sa na votu tale tikoga vei keda ni noda itutu vakadauniyau ni veika bula kei na yaubula sai lesilesi mai vua na noda Kalou ka da na saumi taro talega kina vua ena nona gauna ga na Kalou vei keda yadua.

Ena rarama ni bula ni so-Kalou tawa mudu kei na Kalou ena noda bula na tamata, sa bolei kina na noda yadravi keda vakavinaka sara me kakua ni da tu vakaveitalia; oqo sa na vakavuna na noda yadrava na noda bula yadudua vakayalo me sa sema voli ga vua na noda kalou ena noda vakaliuci koya tiko ena veika kece eda cakava.

E sega ni kainaki tiko oqo meda sa kakua ni cakava tale e dua na cakacaka vakavuravura me vaka na noda itavi ena noda bula veisemati raraba me vaka na dui cakacaka eda vakaitavi kina; e gadrevi ga meda vakataroga matua sara se da sema vakaevei kina nona inaki raraba na Kalou ena ka eda vakaitavi tiko kina.

Na taro e rawa ni da vakataroga oqo: e yaga tiko li na itavi au qarava tiko ena rarama ni nona ituvatuva raraba na Kalou? E sega li ni veivakamavoataki se veivakalolomataki vua e dua tale na veika au qarava tiko oqo? Sa dokai ka vakacerecerei tiko li na Kalou ena veika au qarava tiko oqo?

Na noda tikoga ena vale ijiova sa kena ibalebale na noda bulataka na noda bula ena veisiga ena nona iserau na Kalou ena veigauna kece sara. Ni da sa rawata koya eda na qarava na noda itavi ena iserau ni Kalou ena marau kei na vakarokoroko ka qarauna talega na noda vakayagataka na iyaubula kei na veika bula me veiganiti kei na veika sa namaka na Kalou vei ira era sa veiucui kaya.

Na so-Kalou ena noda bula na tamata vakabauta sa na vakavotui sara kina na noda itutu vaka vakatawa, ka dauwereca na vuravura vinaka ni Kalou, ka lewa vakamatau sara na vuravura me rawati tikoga kina na itutu ni “vinaka sara” ka vakatubura na vakacegegu ni Kalou ena iVakatekivu 1: 31.

Oqori nai tutu ni bula dokai sa cabeta na nodra bula ko ira era sa nona dina na Kalou ka ni sa ulu ni nodra gadadre titobu mera vakamarautaka tiko na Kalou ni sa vinaka vakaoti na Kalou vei keda kecega na tamata kei na veika bula kecega.

Taro eso me vakavure veivosaki kei na vakasama

1. *E rawati vakacava na so-Kalou ena noda bula taucoko ena veigauna kece sara?*
2. *E rawa li ni ko vakaraitaka eso nai walewale ni so-Kalou ena nomu qaravi tavi ena veisiga?*
3. *Na so-Kalou e vakadeitaki kina na noda tiko tawa mudu ena iserau ni Kalou; evakaevei na noda veiwekani kei na veika bula kei na veika wavoliti keda ena veisiga, e dodonu ka kilikili beka ena iserau ni Kalou?*

Na ivakarau ni bula vou ena iserau ni Kalou (so-Kalou) sa na vakayadrati keda kina ivakarau ni bula mamareqeti kei na vakayagataki vakavuku ni yaubula kei na vuravura baleta ni sa na votu tale tikoga vei keda na noda itutu vakadauniyau ni veika bula kei na yaubula sai lesilesi mai vua na noda Kalou.

Meda qai nanuma ni da tautauvata na veika bula kecega ka buli keda na Kalou meda marautaka na bula ogo

Na Vavakoso Lotu, a Yago iKarisito, Na Matanitu Ni Kalou

Na ivola oqo e sa na via tara tiko e dua nai vakavuvuli ni noda vakayadrati na lotu meda kila ni sa koto e ligada na kena veisautaki nai tutu druka, kavoro kei na vakaloloma e tu e vuravura edaidai kina kena yaco mai na Matanitu ni Kalou e vuravura oqo. Na yaco ni matanitu ni Kalou ena vuravura e sega ni ka ni veivakasaurarataki ia sa ituktuku vinaka ni veisereki kei na bula sa cokai kina na yalo ka moica na vakasama kei na vakatulewa ni tamata yadua kina bula vakaibalebale taucoko ka matata kina na inaki ni Kalou ena noda dui bula yadudua.

Na isoqosoqo lotu va-Karisito sa ira na tamata vakabulai se tamata veisau ka ra sa cokai ena vosa ni veibuli vou ni Kalou. Sai ira oqo era sa kacivi me yagoi Karisito ka me ra vakatakila na vakasama kei na bula va-Karisito ena vuravura. Ni cavuti na vavakoso lotu, e sa vakananumi tiko na vei mata vakabauta kece sara sa vakabauti Karisito ka muria na nona ivakavuvuli; eda sa yago e dua bau ka na rairai duidui beka na noda itavi me vaka na cakacaka ni dua na yago ia eda sa cakacaka vata kina kena rawati na taucoko ena vukuda kece. Ena yaga me raici vata na vakasama oqo ni duidui na veika eda dau vakabibitaka ena loma ni noda veimatalotu va-Karisitto ia sa dodonu meda kila ni da yago e dua bau ka sa dodonu me matata tiko ni da veisemati tu ka sa bibi sara na kena rawati tiko na taucoko ni noda veirogoci kei na vakacegu raraba.

Na yago iKarisito (lotu/church) e dau kilai me ra dau ni vakaraitaki sala se ivakarau ni bula (*children of the way*) ka sai koya oqo na yavu e dodonu me kila kina na lotu ni da sa kacivi meda vakaraitaka nai Vakarau kei nai tovo ni bula dina ka vakaliuci, rokovi ka dokai kina na Kalou.

Koi keda na yago iKarisito (lotu) eda sa ciqoma ni sai vakarau ni noda bula na talairawarawa taucoko vei Jisu (*complete obedience*) ni sa noda turaga ka ivakabula. Na draki ni bula oqo sa tugana na ivakavuvuli iKarisito me yavu ni noda bula ka maroroya na vosa ni Kalou (Vola Tabu) me idusidusi ni noda veiwekani kei na vuravura. (Oqo me salavata kei na rai vou eda sa vakatekivu raica tiko mai nai matai kina ka ono ni vola).

Na yago iJisu, na lotu, kei na matanitu, sa kena itovo kai vakarau na loloma ka ulu ni kenai vakavuvuli na lomana na Kalou ka lomana na kai nomu me vaka ko lomani iko.

Na noda vulica meda lomana na Kalou ena bolei kina na noda bula meda doka, rokova ka vakaliuca tiko na Kalou ena veigauna kece ni noda bula. Ena noda lomana na Kalou eda yalataki keda kina meda na talairawarawa voli vua ena vei gauna kecega ka vakamuria na veika e gadreva vei keda me vaka sa sereka vei keda ma Vosa ni Kalou ena iVola Tabu. Na lomani ni Kalou ena bula ni so-Kalou tawa mudu ena noda bula sa kovuti kina na noda qarauna me kua ni baleca se sakasaka na noda bula ena vosa kei na ivalavala ka na basika kina na noda qarauna me da vakatawana, wereca ka lewa vakamatau na veika bula kecega era tu wavoliti keda. Ena basika talega ena noda bula ni so-Kalou oqo na noda qarauna meda kakua ni vakayacora e dua na ivalavala se itovo ka na veivakalolomataki se vakaveitaliataki tale kina e dua na ka bula.

Ena rarama ni vakasama oqori sa bolei sara kina na noda bula na tamata vakabauta meda vakayagataka na veika era tu wavoliti keda ena kedrai vakavakayagataki e dodonu ka savasava vua na Kalou. Na vakasama oqo ena vakadabera ki lomada me da kakua ni vakasabusabu se vakaveitaliataki na veika bula kei na veika wavoliti keda.

Vei ira na dau teitei sa na bolea na noda bula na vakasama ni bula taucoko ni so-Kalou ena noda na qarauna na vakayagataki qele me ka e cabori tiko vua na Kalou ka na yali tani mai vei keda na noda vakayagataki qele ga me ivurevure ni noda vutuniyau ka dau vakayagataki kina eso na iwalewale ka rawati vakatotolo kina na noda inaki; oqo me vaka na vakayagataki ni maniwa kei na wanimate ni co-ca ka ni ra kaya na kena dau ni sega

ni tiko ena qele na kaukauwa eso me voroka kina na wainimate eso oqori ka ni ra na tiko voli e dela ni qele se vakadrodroi kina uciwai se waitui mai na wai ni uca ka na vakatubu leqa tale kina na vuqa na veika bula era bula veisemati voli ena vuravura oqo.

Vei ira na dauqoli sa dodonu meda kila na qolivi sivia ni dua na mataqali sasalu ena noda vaqara na tubu vakailavo sa na rawa ni veivakarusai tale kina veika bula ni waitui se waidranu; oqori saka na vuna eda sa vakamasuti tiko kina meda okata na noda bula taucoko me so-Kalou ka ni da na dau vakatarotaroga matau ena veigauna kece sara se sa dodonu tiko vua na Kalou na veika eda sa cakava ka qarava tiko se segai?

Au via sogota saka tale na noda veiwasei ena tikina oqo ena noda vulica tale ni noda veigauna ni so-Kalou e valenilotu, vuvale se yadudua sa gauna e da vulica kina na noda rawa ni tiko donu voli ena iserau ni Kalou. Na veigacagaca kece ni noda so-Kalou e vukei keda meda voleka ka yaco sara vua na noda Kalou ia na draki oqori sa vakarautaki keda kina na noda tiko tawa mudu ena nona iserau dokai na Kalou. Sai koya oqori nai naki titobu ni noda so-Kalou eda dau qarava tiko ka ni vakarautaki keda ka vakavulici keda meda rawa ni yacova na tiko tawa mudu ena iserau ni Kalou ka qisia lako na noda bula kei nai tavi kecega me kilikili ka savasava vua na Kalou.

Ni da rawata nai vakatagededegede talei ni bula oqori sa na matata sara na noda vakayagataka na yaubula kei na noda veiwekani kei na veika kecega era tu wavoliti keda, ka da sa na vakatekivu meda vakakila ka na basika votu na matanitu ni Kalou, sa kena itovo na veilomani, veirogoci, veidokai kei na veiwekani ni vuravura raraba.

Ena rarama ni vakasama oqo eda sa bole kina nai vavakoso lotu meda bulataka nai valavala ni lewe ni matanitu ni Kalou ka sai keda saraga oqo eda sa nuitaki ni da na veivakararamataki kina iwalewale ni bula e dodonu me bulataki ena nona matanitu na noda Kalou. Eda sa qai vakamasuti kina nai vavakoso lewe ni lotu meda yadrava sara na vakarau kei na itovo ni noda bula veiwekani kei na veika bula ka ni sa dodonu sara me laurai voli kina na ivalavala ni matanitu ni Kalou.

Na vakasama oqo sa namaki me na laveta na noda bula na tamata lotu kece sara meda qisia voli na noda itovo me rairai kina na ivalavala ni tamata sa doka ka rokova, talairawarawa ka matanataka na loma ni Kalou ena veigauna kece sara.

Ena laurai oqori ena noda bulataka na bula yalomatua ka saqata na vakasabusabu, veivakalolomataki, veivakatotogani ia sa na noda ivakarau ka itovo dina sara na noda raica na tiko vinaka, veirogoci kei na veilomani ni veika buli kecega, me vakarokorokotaki tikoga kina na Kalou.

Taro me veivosakitaki me vakavure vakasama

1. *E vakevei li na nomu itovo kei na ivakarau? Sa vukea tiko li na yaco mai ni matanitu ni Kalou?*
2. *Ni da sa yago iKarisito, eda sa bula tiko li ena bula va-Karisito?*
3. *E na rarama ni vakasama ena ulutaga oqo sa rawa li ni ko kaya ni ko sa veivuke tiko ena kena yaco mai na matanitu ni Kalou ena nomu veiwekani vinaka kei na veika bula wavoliti keda?*

Na Ciołoji ni Veiciqomi, Veirogoci kei na Veidokai

Na ciołoji ni veiciqomi kei na veidokai e dua na ciołoji dredre ka ni sa balavu sara mai na noda vakavulici ena ciołoji ka vaka e tuvalaki me vukei keda na tamata yadudua ka vakavulici kina vei keda ni vakabulai keda na Kalou ena cakacaka cecere iKarisito me da rawata kina na bula tawa mudu ka sa yala sara e keya. E sogoti keda na ciołoji oqo me da raici keda toka ga kina kei na veika e rauti keda ga mai vua na Kalou; ni sa taucoko na noda vakabauta ni da sa rawata na veika eda gadreva mai vua na Kalou sa qai vakatekivu meda qai rai tale yani ki tautuba.

E daumaka na ciołoji oqo ia e vakarerevaki ni vuqa na tamata vakabauta era sega ni kalawa tani rawa mai na ciołoji qiqo oqo ka ra toka matua ga kina ka sega ni rawa ni ra susuga na loma vinaka me rawati kina na veiciqomi, veirogoci kei na veidokai ka rawa ni da rai sivita kina na noda duidui ka vulica na cakacaka vata ena veilomani.

Sa ikoya oqo na yavu sa via veidusimaki kina na vakasama ni vola lavelave oqo ni sa dodonu sara ena ikalawa ni cakacaka ni wiliki vou tale ni Vola Tabu me rabailevu na noda bula, vakasama kei na vakavakadewataki ni Vola Tabu.

Na noda vakabulai mai vei Karisito sa vakalesui tale kina vei keda na noda veiucui kei na Kalou, dina ga ni so vei keda ena taura toka e dua na gauna ka so tale ena totolo sara na nodra rawata na veiucui oqori, edua ga na dina levu ena yaga meda ciqoma, ni sa vakatekivu me veisau mai na bula, rai kei na veika eda vakabibitaka. Sa tikora na noda bula na rarama ni Kalou ka sa vakatekivu talega meda kidava ni da sa tiko vakaidina ena iserau ni Kalou.

Ni sa tikori na noda bula na rarama ni dina oqo, ni da sa tiko tawa mudu voli ena iserau tabu ni Kalou ena vukuni veivakabulai nei Karisito, sa na sobuta talega na lomada kei na yaloda e dua na draki talei ni bula ka basika kina na noda veiciqomi ka veidokai kina veika bula kece sara baleta ni da tekivu ciqoma ni ra sai bulibuli talega ni Kalou ka koto talega na kedra yaga kei nai naki va-Kalou.

Oqo na rai talei ka raica na qase ni lotu taumada, ko Saint Francis of Assisi (1182-1226), ena gauna sa vakatekivu me cilavi kina na nona bula me raica na veiwekani ni vuravura kei na veika bula kece, kei keda na tamata kei na Kalou. A bulia e lomana e dua na draki ni veiwekani kei na veika bula ka kainaki ni dau vunauici ira ka tuberi ira na manumanu, qarauna matua na veika bula kecega ka okata na veika bula kecega me wekana.

Au nanuma ni tovo ni vakabauta oqo ke a taurivaki ena loma ni lotu mai na gauna koya ke a sega mai yacovi keda edaidai na veivakarerei ni draki veisau kei na katakata sivia ni maliwa lala baleta nida na yadrava voli na noda veiwekani ka dokai ira na veika bula kecega.

Na tikina talei meda raica ena draki ni bula ni tamata vakabauta sai koya na rarama vou ni noda ciqomi keda (tamata) ni da tiki ni bula veiwekani raraba ni veika bula ena ituvatuva ni Kalou sa na bulia e lomada e dua na yalo ni veidokai kei na veiciqomi ki vei ira na veika bula kecega ka vakakina na vuravura ni sa noda itikotiko ka vakarautaka na Kalou.

Na yalo ni veiciqomi vou oqo sa rawa walega ni noda kevaka eda sa vakarabailevutaka na noda rai kei na vakasama ena wiliki vou ni vosa ni Kalou (Vola Tabu) ena noda sa luvata tani na vakasama ni lewa (*authority*) ka da dau okata voli na tamata mei lesilesi ni Kalou vei keda ena gauna ni veibuli. Na ilesilesi bibi oqori sa rawati ga ni da veiucui tiko kei na Kalou, ni da sa cala (valavala ca) sa kau tani vei keda na lewa oqori ka na rawa ni rawati ga kevaka eda lesu tale kina veiwekani kei na Kalou ena ciqomi kei na vakabauti Karisito.

Na itutu kei na draki ni bula talei vou oqo sa vakavudera talega mai na noda veiciqomi kei na veidokai vei ira na vei mata tamata duidui ka bau talega kina na veidokai kei na veirokovi ena bula veimaliwai ni turaga ki na

marama. Sa vakatekivu talega me raici vou tale nai tutu ni tagane ka ni sa na yali mai na vakanananu ni noda uasivi ga na tamata ka sa kaukauwa ga na tagane ka tu taucoko vua na lewa ka sai ira ga na vuni bula.

Oqo e dua nai kalawa levu ni veisereki me vaka ni da sa vakatekivu meda na ciqoma ni lako mai nei Karisito sa sega ni baleti ira e dua ga na iwase ni tamata (tagane) sa lako mai me rawa na bula vei ira kecega na lewe ivuravura, ia me rawati vakalevu sara (Joni 10:10).

Sai koya saka talega oqo nai wali ni leqa levu ka tara tiko na noda bula vakaitikotiko ena nodra vakasewasewani ka vakalolomataki na marama, gone yalewa kei na gone. Ni sa tikora na noda bula na yalo ni veiciqomi oqo, ka sa yali na yalo ni dokadokai keda se na nodra nanuma na tagane ni ra cecere cake mai vei ira na yalewa, sa na basika e dua na gauna vou ka vakavuna na Kalou meda sa veiciqomi ka veidokai ena ivalavala ni veidokai ka basika kina na veivakarokorokotaki kina veilomani.

Nai tutu ni bula talei oqo sa bula va-Kalou ka sa na vakavuna talega na noda basuraka ka talaca laivi eso na ivakarau kei na itovo ka sa dau tokona voli mai na noda bula ni veivakaduiduitaki, veibeci kei na dokadoka ka sa vakavuna na tiko yavavala, veivakalolomataki kei na mavoa ena noda bula vakaitikotiko.

Na draki ni bula ena cioloji vou ni veiciqomi, veidokai kei veiwekani sa dolavi keda na tamata kina dua na itagede ni bula kei na rai vou ka veisereki dina baleta ni da sa vakatekivu meda vakagalalataki mai na vuqa na veika tawa yaga ka dau vakavu tubu ni dra kei na lomaocaoca, me vaka na veivakaduiduitaki vakamatatamata, veivakaduiduitaki vaka itutu ni bula vakaiyau, kei na veivakaduiduitaki ni tagane kei na yalewa.

E levu na tamosa e basika ena noda bula vaka itikotiko sa vu mai na noda sega ni yagana rawa vakavinaka na veiduidui oqo ka da vakadewataka ni ra vakarerei keda beka ka sa dau vakavuna na noda vakayaco itovo kaukauwa baleta ga ni da ririkotaki ni sega tu ga ni matata e vuqa na ka baleti keda vakaikeda.

Na cioloji vou ni veiciqomi, veirogoci kei veidokai oqo sa dolava ka sereka na noda bula meda tamata rai ena rai rabailevu ka raraba ni da sa kila ni da sa ibulibuli ni Kalou ka tiki ni nona ituvatuva rabailevu na Kalou ena vuravura levu eda bula kina oqo.

Na tovo ni rai vou oqo sa dua tale nai kalawa se tagede ki liu ni nona veisereki na Kalou baleta ni sa laveti keda tani mai na vakasama ni noda vakabulai me baleti keda ga kina rarama ni noda vakabulai me sereki kina na vuravura kei na veika bula kecega. Oqo na tikina talei baleta ni sa tekivu me cilavi na noda vakasama meda kila na kedra yaga kei na kedra bibi na veika era tu wavoliti keda ni da veiwekani dina sara ni veisemati ka veisoli na noda dui bula me vaka nai naki talei sa buli keda kina na Kalou.

Na cioloji vou ni veiciqomi talega oqo sa na qarauni keda meda kakua ni vakasabusabutaka se vakaveitaliataka na isolisoli loloma ni Kalou ka ra tu wavoliti keda ia sa na qarauni na noda vakayagataka na isolisoli ni Kalou me rauta ga na veika eda gadreva.

Na rai ni cioloji vou oqo e sa na vakatekivu me sereka talega na noda bula me da kila na veika era tu wavoliti keda kei na kedra ibalebale dina me vaka sa nakita na Kalou.

Taro kei na vakasama me vakavure veivosaki vei keda:

1. *Na veiciqomi kei na veidokai sa rawati ni sa tikora na bula na kaukauwa ni Kalou: me da veivosakitaka mada oqori ena rarama ni ulutaga oqo.*
2. *Na veiciqomi nai kalawa ni tamata qaqa sa sega ni yalani na nona rai kei na vakabauta vei koya vakataki koya: me da veivosakitaka mada na vakasama oqori.*

Na Bula Taucoko sa So-Kalou se Qaravi Kalou

E talei saka na vakasama oqo ena rarama ni vosa iTevita na Tui enai otitoti ni tikini Same 23, ka kaya kina; "... Kau na tikotikoga ena vale iJiova ka sega ni mudu"; na vosa sa bole'i keda na tamata meda vulica ka kila ni da sa tiko tawa mudu voli ena iserau ni Kalou ena veigauna kecega. E sereka vakatalega kina na Same 139; ni sa sega ni da dro tani rawa mai nai serau ni Kalou ka ni sa vakavolivoliti keda na noda Kalou ka kila na veika kecega eda vakananuma se cakava.

Ena rarama ni vakasama oqori eda sa vakauqeti kina meda yadrava na noda bula na tamata me da kila ni da na sega sara ni rawa ni drotani mai vua na Kalou. Na dina oqori sa bole'i keda meda vulica meda rawa ni kila na ivakarau kei na veika e dodonu meda vakayacora tiko ena nona iserau na Kalou.

Eda sa raica oti talega na kena vakadeitaka vei keda na Same 24; ni sa nei Jiova ko vuravura kei na veika kecega sa sinai kina, na veivanua kei ira era sa tiko kina; na tikina kece oqo sa vakadeitaka ni da sa bula voli ga na tamata kei na veika bula kecega ena ruku ni nona kaukauwa kei na lewa na noda Kalou.

Ena rarama ni dina oqori eda sa vakauqeti kina na tamata meda okata me vakakina ka qarauna na noda bula, na kena itovo kei nai vakarau, vakasama, vakananau, rai kei na veimaliwai me dodonu ka savasava vua na noda Kalou. Ena vuku ni tikina oqori eda sa vakauqeti kina meda yadrava na noda bula meda kila ni da sa sega sara ni yali tani rawa mai na iserau ni Kalou ka sa dodonu kina meda qarauna ka yadrava na noda bula me savasava ka dodonu voli ena veigauna kecega me vaka ni da sa sega sara ni yali tani rawa mai na nona iserau na Kalou.

Na vakasama oqo e sega ni kainaki kina meda sa kakua ni vakaitavi ena veitavi eso ni bula ka vakatabakidua na noda bula ena qaravi Kalou ka cavuti voli ga kina na vosa vakalotu, qaravi ga kina veika ka goleva na lotu; e segai, eda sa vakauqeti ena so-Kalou se qaravi Kalou ena bula taucoko na noda dui qarava ga na itavi duidui eda sa lumuti ka kacivi kina ia eda sa kila deivaki tiko ni da sa qarava voli na veitavi oqori ena mata se iserau ni Kalou.

Na vakasama vou oqo sa na vakauqeti keda sara meda kila deivaki tiko ni da sa tikotiko voli ga ena nona iserau na Kalou ka sa vakayadrati keda me da qarauna na noda ivalavala ena veigauna kece me kilikili kei na noda tiko veimaliwai voli kei na Kalou.

Na vakasama oqo sa vakauqeti keda meda yadrava kina na noda vakayagataka na veisolisoli eso ka ra tu wavoliti keda kei na iyau bula ena dela ni vanua kei wasawasa. Sa bole'i ka tarogi ena vakasama oqo na iwalewale ni vakayagataki qele kei na qoli eda dau vakayacora, na iwalewale ni noda volivoli kei na vakayagataki yaya ka vakayagataki ga vakalailai ka sa viritaki tani, na ivakarau ni noda yanaka na benu ka da sa sega ni taqea rawa tale tiko edaidai.

Oqo na veivanua ka sa na mua kina na noda yadravi keda ena noda sa tiko tawa mudu ena iserau ni Kalou ka sa dodonu sara kina me kakua ni na sakasaka na noda tiko oqori. Na bula vakasabusabu kei na vakaveitalia sa dodonu meda kila ni sa sega ni valavala e vakayacori voli ena iserau ni Kalou; me vaka na so-Kalou sa dodonu meda bula ka vakayagataka tiko na veika wavoliti ena maqosa kei na rakorako sa kilikili ni vakayacori ena mata ni Kalou. Me vaka ga na noda so-Kalou ena dua na gauna ni lotu ka qarauni kece tiko kina na maucokona ni noda veiqaravi vakalotu sa dodonu me vakatalega kina na noda yadrava na bula ni veisiga ni so-Kalou ena noda raica me kakua ni baleca e dua na ka eda vakayacora ni sa wanonovi voli ga na noda Kalou.

Eda sa vakauqeti ena rai vou oqo meda dau dolava na noda bula ena veisiga ena kena cabori vua na Kalou ena veimataka ka tataunaki kina na veika eda na lako curuma ena dua siga me sa dokai ka vakacecerei voli ga kina

na Kalou; eda qai cavu ikalawa yani ena siga oqori.

Na so-Kalou ena noda bula taucoko ena veisiga sa bolei keda meda okata na noda qaravi tavi kece sara; se vanua ni cakacaka se mai vale, ena iteitei se qoli tiko e uciwai se waitui, tiko e koronivuli se veimaliwai voli kei ira na wekamu; a vanua cava ga ko tiko kina kei na cava ga ko vakaitavi taki iko voli kina, mo okata na so-Kalou baleta niko sa tiko vakaidina ena iserau ni Kalou.

Ni da sa yacova rawa nai tagede ni bula oqori sa dodonu me na vakatakila na noda bula e dua na rairai ni bula va-Kalou ka vakaisulutaki tu ena vakarokoroko kei na veidokai; eda sa doka na veika bula wavoliti keda ka da na vakatakila dina sara na lewa matau ka veidokai ena noda vakayagataka na isolisoli loloma ni Kalou ena veika bula era tu wavoliti keda me vaka e veirauti kei keda.

Na Qaravi Kalou se so-Kalou ena noda bula taucoko ena raica matua na noda vakayagataka na isolisoli ni Kalou vei keda ena vakasama kei na rai ni ra vakayagataki me vaka e vinakata na Kalou vei keda na tamata. Ena sega sara ni basika kina na vakasabusabu se vakaveitaliataki ni yaubula kei na isolisoli, eda na vakayagataka voli na vei solisoli kece oqo ena yalo ni qaqarauni baleta ni sa tagi voli ga ni lomada meda vakamarautaka na Kalou ena vuku ni nona loloma soli wale ka sa vakabulai keda.

Taro kei na ulutaga me da veivosakitaka se soli vakasama kina:

1. *E rawa li nida yadrava na noda bula me da qarava tiko na Kalou ena veiyasa kece ni noda bula? Meda veivosakitaka ka raica na veivanua eso eda sa vesuka voli ga ka sega ni yaco tiko kina na loma ni Kalou. E dua nai vosavosa vaka Peretania e kaya toka: "If God is not God of all than He is not God at all."*

Na Bula ni Dauniyau Va-Karisito e Viti Edaidai

Ni da veitalanoataka tiko na bula ni noda dau-ni-yautaka va-Karisito na iyaubula kei na veika bula e vuravura sa na yaga me dua na kena ivakaraitaki me rawa ni vukei keda. Eda sa veiwaseitaka tiko ena imatai ni ciwa na ivola veisoliyaki na yavu vaka-iVola Tabu kei na cioloji me vakayadrati keda ka bulia na na itovo ni vakasama kei na bula me rawa ni veisau kina nai rairai ni noda vakayagataka na isolisoli ni yaubula era tu wavoliti keda ka vakatalega kina na noda veisautaka na itovo ni noda bula ni nanumi keda ga vakaikeda ka da sa dau vakasabusabu ka tawa veinanumi ni sa lewai keda voli ga na garogaro ni lomada (keteda kei na iyau meda taukena [lavo]).

Na dau-ni-yautaki va-Karisito ni yaubula kei na vuravura e koto kina na ilesilesi va-Kalou vei keda na tamata meda lewa, wereca ka vakatawana na vuravura (Vakatekivu1: 28: 2: 15). E dodonu me matata sara ni da na laki saumi taro kina na tamata vua na Kalou ko Tamada ena ivalavala ni lewa, wereca kei na vakatawa eda a qisia lako ena gauna ni noda bula. A kena iyaloalo voleka nai talanoa ni “taledi” ka wase vei ira na dauveiqaravi ka koto ena Maciu ka ra tarogi ka vakalougatataki me vaka na nodra cakacakataka.

Sa matata tiko vei keda nai tuvaki dredre ni noda vuravura edaidai ena ‘draki veisau’ ka vu mai na benuci sivia ni maliwa lala ena kasi gaga o koya sa vakatubu katakata sivia ka veivakarusai ena tubu ni yalayala ni waitui kei na katakata sivia ni waitui kei na vuravura, sa vakavuna na lewa-ca kei na kocokoco ni lomada na tamata ka da sa vakaveitaliataka kece ga kina na yaubula me vaka na kau, waiwai mai na boto ni qele.

Oqo na yavu eda sa bole ni tiko kina na tamata vakabauta meda vakatekivuna na ikalawa ni veisau ni da sa kila na noda ilesilesi va-Kalou meda yadrava, wereca ka lewa vakamatau na vuravura kei na veika bula. Sai koya oqo na dina levu eda sa vauci kina na tamata vakabauta ka sa noda kina na ilesilesi oqo meda vakatawana, wereca ka qai lewa sara vakavinaka ka vakamatau na vakayagataki ni veisolisoli va-Kalou sa tu wavoliti keda.

Ena vuku ni tikina oqori eda sa vakamasuti kina na tamata lotu meda qarauna na noda vakayagataka na veiyaubula era sa tu wavoliti keda; meda vulica vakaukauwa me dau vakayagataki ga na veisolisoli wavoliti keda me vaka ga e rauti keda ka me kakua ni da tamusuka se qoliva vakasivia na veika eda via bula kina.

Na vakasama oqo sa na bole sara na itovo ni noda bula kani vuqa na gauna eda sa dau nanuma meda kumuna vakasivia me rawa ni sotava tale na veisiga ni mataka; de na rairai yaga meda vulica na italanoa ni mana ka sovaraka na Kalou vei ira na Isireli ena loma ni vanua liwa ka tukuni me kumuni ga na mana e rauta na veivuvale ena dua bulu na siga, ni kumuni sivia e sa na laki ca tale ka na sega ni vakayagataki rawa.

De sa na rairai yaga meda vulica mai na tikina oqo na baca lelevu ka sa vaka me tarai keda tiko vakalevu edaidai ka vu mai na kakana maroroi balavu ena wai liliwa se tawai kava (*processed foods*). Ena rarama ni bula ni dauniyau va-Karisito eda sa vakamasuti talega kina meda qarauna na veika eda kania ka gunuva ni levu sara na kakana edaidai sa vakarautaki vakabalavu sara tu mai ka sa yali na kena daumaka me vaka ena gauna era sa qai beti se vakarautaki saraga mai kina.

Ni da sa yadrava rawa na veika eda kania se vakayagataka sa na yadra talega na noda vakasama kei na bula ena veika eda via vakayagataka. Na qaqarauni e basika ena ikalawa ni bula vakaoqo sa na vakavotuya dina sara na yalo ni noda dauniyautaka vakavinaka na isolisoli e vuqa talei ni Kalou ka sa vakalougatataki tu kina na dela

ni vuravura.

E dua tale na noda vakamasuti na tamata lotu meda qarauna na noda volia na iyaya eso eda gadreva me vukei se tokoni kina na bula. Me da qarauna na veika eda volia ka me kakua ni voli sivia na iyaya se kakana ka ni laki viritaki tani ni sa sega ni vakayagataki. E sa kilai tu edaidai e dua na ivosavosa ka vakatakila na itovo ni bula sa roboti vuravura edaidai koya na *'throwaway society'* ka sa vaka me tetevei keda kece na lewe ivuravura ni ra sa buli yaya tiko na daubuli yaya me caka na viritaki tani ka da na gumatua tikoga na lewenivanua na via volia tale na kedra isosomi; sa sega ni tagavi rawa na levu ni noda benu ena vuku ni vakasama vakaoqo ka sa tubu cake tikoga na benu ni kasi gaga era sereka ki maliwa lala na daubuli yaya ni ra sa saga mera sotava na gagdre vakasabusabu ni lewe ni vuravura.

E kainaki ni tautauvata ni va na paodi (4 lbs) na benu e na dau binia e dua na tamata ena veisiga ka sa iwiliwili se binibini levu dina oqori ni oti e dua na yabaki ka ni na rauta sara tiko yani na 1460 na bibi ka na via me rauta tiko 73 na tani na benu mai na dua na vuva ka ratou lewe 10. Oqo sa dua na ibinibini benu vakataimera era sega ni vakasugusugu ga era kaburaka talega na kasi eso ka rawa ni veivuke ena vakacaca ena maliwa lala.

Na kasi gaga mai na motoka walega e kainaki ni mai na 100 na galoni waiwai era na kaburaka kina e 2,000 na bi (lbs) na kasi gaga (carbon) ka ra sega okati tale na vei kasi tale eso.

Na musu kau e rauta ni musuki tiko ena 80,000 na eka e musuki tiko ena veisiga ka sega ni vukea na leqa levu sa tara tiko na vuravura ena katakata sivia ni maliwa lala me vaka ni kau e dau kania se vakayagataka na kasi gaga (carbon) ; na nodra tiko na kau era na vukea na vakalailaitaki ni kasi gaga.

Na qolivi sivia ni wasawasa ena iwalewale ni qoli sa tu edaidai ka ra yauta kecega ki waqa na veika bula e wasaliwa sa vakalailaitaka tale tikoga na sasalu ka vakakina na katakata sivia ni wasawasa ena vuku ni katakata sivia ni maliwa lala ka kauta mai vei keda na draki veisau eda sa vakila tiko edaidai.

Oqo na veika dina sa tarai keda tiko edaidai ka sa dodonu meda vakadeuca vinaka sara se cava e rawa ni da vakaitavi kina me vakalailaitaki kina na vakayagataki vakasabusabu ni veika kece oqo; de sa na rairai yaga meda yadrava na noda iwalewale ni bula de so na ka eda lasa tiko kina edaidai e rawa ni da biuta laivi.

Sa dodonu sara meda yadrava na noda ivakarau ni volivoli se da sa volia tiko na veika e yaga vei keda se da sa volia wale tu ga na ka meda veirairaitaka tikoga kina se veiqati kei ira na wekada ena veika eda taukena. Nai vakarau ni kana sa dua talega na tikina bibi e dodonu meda vulica vou tale ena bula vou ni noda wilika vou na vosa ni Kalou. Me sa qarauni na kakana e veiganiti kei na bula ka me kakua ni da vakamuria na garogaro ni keteda, raici vakayalomatua na veika eda kania kei na veika eda gunuva.

Me sa qarauni na vakayagataki motoka kei na iyaya misini kei na livaliva ka ni levu vei ira oqori era sucu mai na waiwai (*fossil fuel*) ka vakatubu kasi gaga vakalevu tiko.

E sega ni kainaki tiko oqo meda sa muduka vakadua na veika meda bula ia meda vakayagataka ga vakarauta ka sa vakayagataki tiko kina na vosa bibi oqo na *'sustainable'*.

Sa ibalebale ni mua vou eda sa vakamasuti tiko oqo meda bula edaidai ena marau ni veika eda sa rawata ka bula kina, ia meda qai bau naumi ira talega na muri mai me ra kakua ni qai mai yaluyalu lala ni da vakalala saraga na noke ni kedra kei na medra na noda kawa era muri tiko mai.

Eda mai vakacavara na noda vakadidike ena yatu ivola veisoliyaki oqo ena taro levu ka bole ka keda vakayadua: se sa na vaka sara tu beka evei na noda kawai kina noda itutu vaka ibulibuli ni Kalou ka veiucui kei na Kalou ena noda qarauna, wereca, ka vakatawana na vuravura kei na veika bula kecega sa sinai kina?

Na wekaqu mo qai nanuma ni nuitaki iko na Kalou ni rawa ni ko vunibula kei na veisau me yaco kina na matanitu ni Kalou e vuravura, kei na matanitu ni veilomani, sautu kei na tiko vinaka ka sa na sega sara kina na tagi kei na vutugu ena matanitu ni nona vakacegu na noda Kalou.

Me noda vata saka tiko na loloma kei na veivakalougatataki ni Kalou na Tamana, Luvena kei na Yalo Tabu.

Ulutaga ni veivosaki

1. *Meda veitalanoataka mada eso nai tuvatuva e rawa ni da vakaitavi kina vakaivavakoso, vuvale, se yavusa ka rawa ni matanataka kina na vakatawani vinaka ni yaubula kei na qarauni ni noda vuravura ka rawa ni vukea na noda kauta mai na veisau vinaka ka rawa ni vakatubura na matanitu ni Kalou ka da tiko veilomani kina veika bula kecega e vuravura.*

